

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 42 Volume: 9 Issue: 42

Şubat 2016

February 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

TÜRKİYE'DE CUMHURİYET DÖNEMİ İÇ GÖÇ HAREKETLERİ INSIDE THE REPUBLICAN PERIOD OF MIGRATION MOVEMENTS IN TURKEY

Yüksel KAŞTAN*

Öz

Türkiye'de Cumhuriyetin kuruluşu sonrasında şehir merkezlerine, 1926 yılında şehir sayılarının yeniden yapılandırılması sonrasında şehir merkezlerine ve yeni kurulan şehirlere kırsal alandan oldukça cılız bir göç başlar. Esasen 1933 yılında hazırlanan ve 1934 yılında uygulamaya konulan I.Beşyillik Sanayi Kalkınma Planı çerçevesinde devlet eliyle kurulmaya başlayan sanayi kuruluşlarının işçi ihtiyacı yakın çevre ve uzak çevre olmak üzere buralara bir göç başlar. Sanayi yatırımları çevresinde halkın diğer ihtiyaçları çerçevesinde sarmal etki oluşturacak esnaf, eşraf, sanat erbabı da buralara göç eder. Daha sonra devlet göç nüfusunun ulaşım, alt yapı, eğitim, sağlık ve iletişim ihtiyaçları için yine bu bölge göç devam eder. Bunun en tipik örneğini 1937 yılında temeli atılan Karabük Demir Çelik İşletmeleri oluşturur, zira 1937'de bir Köy olan Karabük daha sonra belediye, ilçe ve 1995 yılında il olur.

Türkiye'de kırsal alandan kent merkezlerine ikinci göç dalgası 1950 yılı sonrası DP Hükümetleri dönemlerinde gerçekleşir. Ülkede 1960 ile 1990 yıllarına kadar hızlı bir şekilde kırsal alandan kent merkezlerine, Karadeniz, Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde kentlerden ve kırsal alanlardan ülkenin batı bölgelerine doğru göç hareketi başlar. Gecekondu bölgelerinde göç yaşayan kırsal aileler çocuklarını daha çok meslek edinebilecekleri eğitim kurumlarına ve alaylı olarak tabir edilen ilkököl sonrası meslek dallarına yönlendirmekteydiler. Ülkede 1990 sonrası turizm faaliyetlerinin giderek artması, turfanda sebzeçilik ve diğer sektörlerde iş bulabilmek amacıyla Antalya iline de giderek artan bir göç hareketi başlar. Esasen Antalya'ya emekliler, sermaye sahipleri, meslek sahipleri, tahsilli aileler çocuklarına daha iyi bir eğitim sağlamak amacıyla da göç ederler.

Bu araştırmada göç kavramı göçün nedenleri, göç yaşayanların avantaj ve dezavantajları, göçle ortaya çıkan problemler belirlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Sanayi, Göç Yaşayan, Problemler.

Abstract

Turkey in the city center after the establishment of the Republic, to the city center after restructuring in 1926 the number of cities and begin a fairly weak migration from rural areas to the newly founded city. Essentially, prepared in 1933 and implemented in 1934 near I.Five Years Industry Development Plan needs to be established by the state industrial enterprises started working in the framework of this migration, including the environment and starts a remote environment. To create a spiral effect trades in the context of other needs of the people around industrial investments, the notables, the art connoisseur to migrate here. Then transportation of the state population migration, infrastructure, education, health and communication needs again to continue migration in this region. The most typical example is the foundation of which was laid Karabük Iron and Steel Enterprises in 1937 as a village in 1937, which later Karabük municipality, district and province in 1995 would be.

The second wave of migration from rural areas to urban centers in Turkey occurred in 1950 after the government of the DP period. In 1960 and 1990 the country so quickly from rural areas to urban centers, the Black Sea, the East and Southeast of the city and migration towards the rural areas of the country's western region began to move. Migration of rural families living in slum areas, children can learn to more vocational training institutions and were being directed to the profession after school. The increasing tourism activities in the country after 1990, and also begin to move-season vegetable growing migration to the province of Antalya in order to find jobs in other sectors. In fact, Antalya retired, capital owners, professionals, educated families migrate in order to provide a better education to their children.

The reasons for migration concept of migration In this study, the advantages and disadvantages of living in migration, migration and emerging problems were determined.

Keywords: Migration, Industrial, Live Migration Problems.

GİRİŞ

Bugün itibariyle tarihin yazılı kaynaklarından bilindiği üzere dünyada ekonomik, siyasi ve dini nedenlerden dolayı bireysel ve toplumsal göç yaşanmıştır. Tarihte Kavimler Göçü, Yahudilerin Roma Dönemi'nde Kudüs'ten göç ettirilmesi, Mekke'den Medine'ye göç, Türklerin Türkistan bölgesinden Anadolu'ya göçü gibi örnekler yer alır. Dünya'da 20.Yüzyılda siyasi, ekonomik, dini, eğitim, sağlık, terör ve doğal afetler nedenleriyle bölge içinde, bölgeler arasında bazen de ülkeler arasında göç hareketleri yaşanmaktadır.

"Nüfusun, devamlı yaşam bölgelerini kişisel olarak ya da aileler ve gruplar halinde terk edip, geçici veya sürekli olarak yaşamak amacıyla bir başka yere gitmesi hareketine göç denir" (Doğanay, 1994, s. 165). Göç kavramı, devamlı olarak birbirini izleyen dinamik bir süreç olarak ele alınmakta ve bu konuda farklı tanımlamalar yapılmaktadır. Durugönül (1997), göçü yaşadığımız bir coğrafi ve sosyo-kültürel çevreden ayrılıp başka coğrafi ve sosyo-kültürel çevreye yerleşilmesi olarak tanımlamıştır. Akkayan (1979) ise, göçü

*Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü.

nüfusun devamlı yaşama bölgelerini kişisel olarak, aileler veya gruplar halinde terk edip geçici veya sürekli olarak yaşamak amacıyla başka bir yere gitmesi hareketi olarak ifade etmektedir.

Göç, toplumun sosyal, kültürel, ekonomik, politik, eğitim v.b. tüm bünyesi ile yakından ilişkili ve etkileyici bir olaydır. Şensoy (2005), göçün ilk önce ekonomik alanda kendisini fark ettirdiğini, zaman içinde toplumsal ilişkiler, kültür, ulusal politikalar ve uluslararası ilişkiler alanında da kendini hissettirdiği ifade etmektedir. Buna bağlı olarak göç ile kente gelen çocuk, ailesinin geleceğine ait tutumlarından tamamıyla etkilenmektedir.

Göçe ilişkin tanımlara bakıldığında, insanların sürekli olarak yaşadığı yerlerden zorunlu olarak ya da beklentilerine cevap verebilecek yeni coğrafyalara doğru gönüllü olarak bir hareketlilik olduğu görülmektedir. Bu hareketliliğin sonucunda gerek yaşam koşullarında, gerekse kültürlerinde değişimler gerçekleşebilmektedir. Endüstri ve sanayinin gelişmesi, artan iş gücü ihtiyacı ve ailelerin ekonomik yetersizlikleri bu hareketliliğe ivme kazandırmaktadır. Göç, toplumların, özellikle ailelerin yapısını derinden etkileyen unsurlardan biridir. Göç olgusuna bakıldığında bunun temelinde bazı nedenlerin olduğu göze çarpmaktadır.

İnsanların doğdukları toprakları bırakıp yeni yerlere göç etmesinin temelinde yatan çok sayıda neden vardır. Tümertekin ve Özgüç (1998), genellikle bu nedenleri nüfus problemleri, ekonomik problemler, çevre şartlarındaki bozulmalar, eğitim şartlarındaki yetersizlikler, siyasi problemler ve savaşlar olarak sıralamaktadır. Bu nedenlerin en önemlileri ekonomik ve siyasi problemler olarak ifade edilmektedir. Gelir dağılımındaki dengesizlikler, işsizlik ve yoksulluk gibi ekonomik nedenlerle çok sayıda kişinin yaşadığı alanları devamlı olarak terk ettikleri görülmektedir. Ayrıca siyasi problemler de insanların göç etmesinde önemli olmaktadır. Çevre şartlarındaki bozulmalar, iklim değişimleri, erozyon, su baskınları, deprem ve volkanik patlamalar gibi doğal olaylar, insanların göç etmelerinin en önemli nedenlerindedir.

Aslan (2001) ise göçün nedenlerini zorunluluk ve gönüllülük olarak açıklamıştır. Bireylerin gönüllük nedeni olarak göç sebeplerini yeni yerlerin beklenti ve isteklerini karşılama umudu; zorunluluk nedeni olarak ise devletin çeşitli sosyal, ekonomik, güvenlik vb. konularda aldığı kararların yerine getirilmesi sırasında nüfusta oluşturulan hareketlilik olarak ifade edilmiştir.

İnsanların gerek zorunluluktan gerekse gönüllü olarak başlattıkları bu göç hareketleri onların öncelikle kendi hayatlarındaki daha sonra ise toplum hayatını ilgilendiren beslenme, barınma ve en önemlisi sağlık ve eğitim alanlarındaki sorunlarla karşılaşmalarına neden olduğu görülmektedir.

TÜRKİYE'DE İÇ GÖÇ HAREKETLERİ

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde özellikle 1911 Trablusgarp Savaşı ile başlayan ve Milli Mücadele sonrasında Lozan Barış Antlaşması ile son bulan savaş ülkede erkek nüfusu, nüfus artışını, nüfusun eğitim durumunu, ekonomik durumu oldukça olumsuz yönde etkilemiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu sırada ülke ekonomisi tarıma bağlı ve oldukça zayıf, dış borçlar devlete büyük yük getirmekte, çalışan nüfus az, üretim düşük, sanayi yok derecede az, nüfusun % 80'i kırsal alanlarda yaşar durumdadır. Türkiye'nin ülke ve toplum olarak kendini toparlama ve var olma dönemi olarak 1923 ile 1950 arası, 1950 yılında CHP Hükümeti'nin sona ermesi ve DP Hükümeti'nin on yıl süre ile hükümette kaldığı 1950-1960 arası, ülkede yirmi yıl ara ile yaşanan iki askeri ihtilal arası ve 1980 sonrası dönemlerde yaşanan göçler öne çıkmaktadır.

1. 1923-1950 DÖNEMİ

Türkiye'de başkentin Ankara olması sonrasında daha çok İç Anadolu Bölgesi'nden Ankara'ya bir göç hareketi başlar. Ülkede kırsal alanda yaşayan halk ekonomik nedenlerle İstanbul, İzmir ve Adana'ya göç etmeye başlarlar, ama bu göç çok belirgin düzeyde değildir. Yeni bir yapılaşma içinde olan ve devlet kurumlarının istihdam ihtiyacı ile orada oluşan sarmal ekonomi nedeniyle en fazla göç Ankara'ya olur. Bu nedenle 1923-1950 yılları arasında Türkiye'de önemli bir iç göç hareketi gerçekleşmez. Ülkede 1927 yılında kent nüfusunun oranı % 16 iken, 1950 yılında % 19 düzeyindedir. Bu dönemde belirtildiği üzere göçler ağırlıklı olarak memur tayinleri, hızla artan nüfusun diğer ihtiyaçları için oluşan sarmal nüfus ve mevsimlik işçi göçünden oluşmaktadır (İçduygu ve Sirkeci, 1999, s. 251). Cumhuriyetin ilk yıllarındaki nüfus hareketliliğinin az olması doğal olarak ülkedeki demografik yapı ve tarıma bağlı ekonomiden kaynaklanmaktadır.

Türkiye'de 1934 yılında uygulamaya konulan I.BYSKP çerçevesinde oluşturulan Kamu İktisadi Teşekkülleri'nin her kurulduğu yere doğru giderek işçi ihtiyacından dolayı bir göç hareketi başlar ve hızla bu yerlerin nüfusu artmaya başlar; Karabük Demir çelik İşletmeleri vb. gibi. Bu dönemde ülkenin her bölgesine ekonomik getirisi öncelikli olmadan devlet yatırımlarını gerçekleştirerek fabrikalar kurmaya gayret etmiş ve hem her kurulan işletmenin işçi ihtiyacı hem de işçilerin ihtiyaçları için kırsal alandan göç hareketi başlamıştır.

Türkiye bu dönemde siyasal alanda birçok reform yapmış olsa da 1950 yılına kadar geleneksel bir tarım toplumu olma özelliğini korur. 1927 yılında toplam işgücü içinde tarımda istihdam edilen işgücü oranı

% 81 iken 1950 yılında bu oran % 78'e düşer. Aynı dönemde sanayi sektöründe istihdam edilen işgücü oranı % 9'dan % 10'a, hizmet sektöründe istihdam edilen işgücü oranı da % 10'dan, % 12'ye çıkar (İçduygu vd., 1998, s. 218). Ekonominin tarımsal karakterde olduğu, işgücü verileri gibi üretim alanında verilerde de görülmektedir. 1927-1950 arasında tarımsal üretimin payı toplam üretim içinde % 49'dan, % 45'e düşerken; sanayi üretimi % 14'den, % 18'e çıkar.

Türkiye'de ekonomi 1923-1950 arasında tarıma dayalı olmasına rağmen pazar için üretim sadece Akdeniz, Ege ve Marmara'nın kıyı bölgelerinde iç piyasaya yönelik yapılmaktadır. Pazara yönelik üretim yapan bu yerlerde yeni yapılan demiryolu hatları civarı ile sınırlıdır. Bu dönemin en önemli özelliği demir yollarına önem verilmesidir. Demiryolları ile ülkeyi doğu ile batı, kuzey ile güney olarak birleştirecek ve böylece üretimlerini bir yerden başka bir yere naklederek pazar bulmayı kolaylaştıracaktır. "Tarım ilkel yöntemlerle yapılmaktadır ve Türkiye ekilebilir topraklarının sadece % 5-10 arası işlenmektedir. Akdeniz ve Ege Bölgelerinin dışındaki büyük toprak sahipleri topraklarını ortakçı ya da kiracılara işlettirmektedir ve çiftçilerin yaklaşık % 85'i 50 dekardan daha az toprak işletiyordu" (Köymen, 1999, s. 3). Dolayısıyla Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye ekonomisi tarım ağırlıklı olmasına rağmen; tarım ilkel yöntemlerle yapılması, piyasa için üretim yapılmaması, büyük toprak sahiplerinin topraklarını işletmemesi, Türkiye ekilebilir alanlarını etkin kullanılmaması ve çiftçilik yapanların ezici çoğunluğu geçimlerini temin edecek kadar toprak işlememesi gibi bazı olumsuzluklar göze çarpmaktaydı.

Bütün bu sebeplerle 1923-1950 döneminde Türkiye'de sermaye birikimi ve ekonomik kalkınma yeterli derecede sağlanmadığı için tarımsal modernizasyon yapılamamıştır. Çünkü yatırımları ve modernizasyonu finanse edecek bir artı değer üretilememektedir. Bu dönemde yalnız Kamu İktisadi Teşebbüs'lerin olduğu yerlerde ve başkent Ankara'da bir göç hareketi gerçekleşirken, ilçe ve illerde merkeze bağlı devlet kurumlarının memur ve işçi istihdamı nedeniyle kırsal alandan kentlere doğru cılız bir göç yaşanır. Esasen ülkedeki ekonomik yapıdaki bu atalet, bir türlü gerçekleşmeyen özel teşebbüs yatırımları, II.Dünya Savaşı'nın getirdiği olumsuzluklar demografik ataletle de yansır.

2. 1950-1960 DÖNEMİ

1950'den sonraki dönem Türkiye'nin ekonomik yapısının dönüştüğü yıllardır. "Türkiye II. Dünya Savaşı'ndan sonra Batı bloğunu seçmiştir. Bu bloğun lideri konumundaki ABD'nin ekonomi politikaları da Türkiye'yi önemli ölçüde etkilemiştir. 1950'den sonra ABD ve Dünya Bankası az gelişmiş ülkelere kalkınma için tarımsal modernizasyonu ve tarımsal üretimin devlet tarafından desteklenmesini önermiştir" (Köymen, 1999, s. 13). ABD'nin önerdiği kalkınma stratejisini benimseyen Türkiye Marshall Planı ile sağlanan kredilerle hızlı bir traktörleşme ve tarımsal modernizasyon sürecine girer. Ülkede Tarımdaki makineleşmeye paralel olarak tarımsal işletme yapısı da değişir (Tekeli, 1998, s. 75). Ülkede tarım alanındaki modernizasyon, zaman zaman uygulanmaya çalışılan toprak reformu sonucu toprak sahipliğinin değişmesi kırsal nüfus artışı ve ulaşım ağlarının gelişmesi bu dönemde kırdan kente göçü hızlandırmıştır (İçduygu ve Sirkeci, 1999, s. 251).

DP Hükümeti ABD'den gelen Marshal yardımları ile demiryolu ağı yerine kara yoluna ağırlık vermiş ve ülkede kırsal alanlar yol kavramına kavuşur. Henüz toprak ve stabilize olmasına rağmen ülkeye gelen dozerlerin açtığı yollarda kamyon, otobüs ve otomobiller işlemeye başlar. Kırsal alandan halk ürettiklerini pazar yerlerine ulaştırırlar. DP'nin karayolu politikası ile ülkede 1950'de 47080 km olan karayolu ağı, 1960'da 61542 km'ye çıkar.

Türkiye'deki iç göçün nedenleri büyük oranda ekonomik gelişmelerle doğrudan ilişkilidir. Bunun için iç göç nedenleri ekonomik değişimlerle paralel olarak dönemden döneme farklılık göstermektedir. Bununla beraber iç göç nedenlerini nüfusun hızlı artışı, tarım sektörü alanında teknolojik gelişmelerin hız kazanması, tarım alanlarının miras yoluyla küçük parçalara ayrılması, aile ve köy içi anlaşmazlıklar, iklim şartları, sağlık nedenleri, terör olaylarının yarattığı huzursuz ortam, bölgeler arasındaki yatırımların dağılımında dengesizliklerin olması, iş imkânlarının sınırlı olması ve imalat sektörü ile ulaşım sektörünün gelişmesi olarak sıralanabilir (Işıkpınar, 2000, s. 30).

TÜİK(2000) verileri incelendiğinde memuriyetten kaynaklanan tayin ve atamaların da önemli bir iç göç nedeni olduğu görülmektedir. Keleş (2004) çalışmasında kırdan kente göçün nedenlerini dört grupta incelemiştir. Bunlar: ekonomik, teknolojik ve sosyo- psikolojik nedenlerdir. Yazar, Türkiye'ye özgü kırdan kente göç nedenlerini ise itici, iletici ve çekici nedenler olarak sıralamaktadır. 1990'dan sonra kırdaki makineleşme ve işletme yapısındaki değişim nedeniyle buralarda işsiz kalan kitleler kırdan kente göç etmek zorunda kalmışlardır.

Bu göç kırın iticiliğinden kaynaklanmıştır. Kentlerdeki sanayileşmeye paralel olarak ortaya çıkan imkânlar çekici neden iken 1950'den sonra karayolları ağının gelişmesi ve bu sebeple göçün kolaylaşması da iletici bir etkidir. Göçün akım yönleri kentten kente, kırdan kente, kentten, kıra ve kırdan, kıra doğru olabilir. Türkiye'de ise göçler ilk dönemlerde daha çok üretim ilişkisi nedeniyle kırdan kente, sermaye sahipleri ise kentten kente göç eder.

Türkiye’de iç göç esas itibarı ile 1950’den sonra başlamıştır. Çünkü 1923-1950 dönemindeki nüfus hareketliliği sonraki dönemlerle karşılaştırılmayacak kadar küçüktür. 1923-1950 yılları arasında kent nüfusunda sadece % 3’lük bir artış olmuştur” (İçduygu ve Sirkeci, 1999, s. 251).

3. 1960-1980 DÖNEMİ

Türkiye’de 1960 İhtilali sonrasında oluşturulan 1961 Anayasası gereği tekrar planlı döneme geçme kararı alınır. Bu planlı dönem için Başbakanlığa bağlı Devlet Planlama Teşkilatı kurularak ülkede beş yıllık kalkınma planları hazırlanır ve uygulamaya 1963 yılından itibaren geçilir.

1950-1960 arasında tarımsal üretime dayalı büyüme modelini benimseyen Türkiye, 1960’dan sonra sanayileşme eksenli büyümeyi benimsemiştir. 1960–1980 arası iç göç sanayileşmenin çekiciliğinden kaynaklanmaktadır. Oysa 1950–1960 dönemi iç göçler kırdaki dönüşümün itici faktörler neden olmuştur. TÜİK (2000) verilerine göre 1960’dan 1970’lerin ortalarına kadar iç göçler içinde kırdan kente göçün payı daha fazla iken, 1970’lerin ortalarından sonra kentten kente göç oranını daha fazla olduğu görülmektedir.

1960–1970 yılları arasında 5.000.000 kişi kırdan kente göç etmiştir. 1970–1980 döneminde ise yılda ortalama 350.000 kişi kırdan kente göç etmiştir (İçduygu, Sirkeci ve Aydınğün, 1998, s. 220). 1960–1980 yılları arasında kent nüfusu % 26’dan % 45’e çıkarken, kır nüfusu % 74’den % 55’e düşmüştür. 1960–1975 arası cumhuriyet tarihinin en hızlı kentleşme dönemidir. İç göçlerde 1975–1980 arasında % 4.3 oranında bir düşüş olmuştur. Bunun nedenleri; kırsal alanda göç eğilimi olan nüfusun azalması, kentlerdeki işsizlik ve hayat pahalılığı, şiddet olayları, tarımsal destekleme fiyatları ve yaygın tarımdan yoğun tarıma geçiştir.

Türkiye’nin planlı kalkınma hamleleri nedeniyle sanayi sektörünün ekonomideki payı artmıştır. 1960-1980 döneminde Türkiye yıllık ortalama % 6,6 büyümüştür. Aynı dönemde sanayi sektörünün yıllık ortalama büyüme oranı % 9,6 iken tarım sektörünün yıllık ortalama büyüme oranı % 3,9 dur. “1960 dan 1976 ya kadar sanayinin ekonomideki payı % 17,5 den % 21,2 ye, hizmet sektörü % 46 dan % 51,7 ye çıkarken tarım sektörü % 36,5 dan % 27 ye düşmüştür. 1960- 1980 arasında hizmet sektöründe istihdam edilen aktif nüfus büyüklüğü % 15,4 den % 25,5 e çıkarken sanayi sektöründe bu oran % 9,6 dan % 12,5 e yükselmiştir” (Boratav, 1998, s. 105). “Türkiye 1960’dan itibaren ekilebilir alanların tamamına yakınına ektiği için bu dönemde tarıma açılacak yeni alanlar bulunmamaktadır” (İçduygu, Sirkeci ve Aydınğün, 1998, s. 222).

Dönem boyunca en çok göç alan iller yine Adana, Ankara, İstanbul, İzmir ve Ankara’dır. Ancak bu iller gelen göçleri kaldıramadığı için Kocaeli, Tekirdağ, Bursa, Aydın ve Manisa gibi çevre illerde yoğun göç almaya başlamıştır (Işıkpınar, 2000, s. 49).

4 1980 SONRASI DÖNEM

Ülkede 1980 yılında gerçekleşen İhtilal sonrasında 1983 yılında Anavatan Hükümeti ile beraber Serbest Piyasa Ekonomisine geçilir. Türkiye 1980’den sonra ithal ikamesi politikaları bırakıp ihracata dayalı büyüme modelini benimsemiştir. Liberal ekonomi politikalarını hayata geçiren Türkiye özelleştirmelerle devletin ekonomideki payını küçültmüştür. Küreselleşme olarak isimlendirilen bilgi, insan ve mallardaki ulaşım kolaylığı mekânsal uzaklığı ortadan kaldırmıştır. 1980 sonrası yıllar aynı zamanda bireyin öne çıktığı bir dönemdir. Ulaşım ve iletişim olanaklarının geliştiği ve sivil toplum kuruluşlarının önem kazandığı bu yıllardan toplumsal hareketliliği hızlandığı yıllardır (İçduygu ve Sirkeci, 1999, s. 253). İletici etkenler olarak tanımlanan bu gelişmeler 1980 sonrası iç göçün nedenleri olarak ifade edilmektedir. Özelleştirmeler ve teknoloji yoğun yatırımlar nedeniyle işten çıkarma, taşeronluk, eve iş verme, parça başı iş ve mevsimlik işçilik olanakları ortaya çıkmıştır (Peker, 1999, s. 301). İş imkanlarındaki daralma enformel piyasayı büyütüştür.

Tablo 1’de 1975-2000 döneminde yerleşim yerleri ve iller arası göç eden nüfus görülmektedir. Buna göre toplam göç içinde kentten kente göç oranı bütün dönem boyunca en fazla olan orandır. Dönem boyunca köyden köye göç sürekli düşerken, köyden kente göç oranlarında önemli bir değişiklik göze çarpmamaktadır. Şehirden köye göç ise genel anlamda düşüş eğiliminde olmasına rağmen 1995-2000 döneminde artmıştır. Artışın güvenlik nedeniyle göç edenlerin geri dönüşlerinde kaynaklandığı düşünülmektedir.

Türkiye’de yerleşim yerlerine göre göç durumunun özetlendiği Tablo 1.’de de görüldüğü gibi, yıllar itibarı ile göç eden nüfus içinde en yüksek pay şehirden şehre göçtür. Şehirden şehre göç eden nüfusta sayı itibarı ile her zaman artan bir seyir gösterse de, göç eden nüfusa oran 1975-1980, 1980-1985 ve 1985-1990 yıllarında artmış 1995-2000 yıllarında bir önceki periyoda göre azalmıştır. Köyden şehre göç durumu sayı itibarı ile sürekli artmış ancak göç eden nüfusa oran düşünüldüğünde 1980-1985 döneminde 1975-1980 dönemine göre gözle görülür bir artış gerçekleşmiş, 1985 sonrası dönemlerde ise 1975-1980 dönemlerindeki oranlara oldukça yakın bir orana sahip olmuştur.

Tablo 1. 1975–2000 Yılları İtibarıyla Yerleşim Yerlerine Göre Göç Eden Nüfus (TÜİK, 1975-2000)

Yerleşim yeri	1975–1980	1980- 1985	1985–1990	1995–2000
Toplam	3.584.421	3.819.910	5.402.690	6.692.263
%	100,00	100,00	100,00	100,00
Şehirden Şehire	1.752.817	2.146.110	3.359.357	3.867.979

%	48,90	56,18	62,18	57,80
Köyden Şehire	610.067	860.438	969.871	1.168.285
%	17,02	22,53	17,95	17,46
Şehirden Köye	692.828	490.653	680.527	1.342.518
%	19,33	12,84	12,60	20,06
Köyden Köye	528.709	322.709	392.935	313.481
%	14,75	8,45	7,27	4,68

Şehirden köye göç durumunda ise özellikle ise dikkat edilmesi gereken nokta 1975-1980 dönemine göre 1980-1985 dönemindeki göç durumu hem sayı hem de oran bakımından oldukça düşüktür bu durum o yıllar itibari ile diğer etkenlerde değerlendirilerek düşünülebilir. Şehirden köye göç durumu bir sonraki periyotta (1985-1990) da 1975-1980 seviyelerine sayısal anlamda gelmiş ancak oran bazında yine düşük bir seyir izlemiştir. 1995-2000 döneminde hem sayı hem oran bakımından şehirden köye göç eden nüfus 1975-1980 periyodundaki göç durumunu aşmıştır. Köyden Köye göç durumu oransal olarak sürekli bir düşüş göstermektedir. Tabloda dikkat edilmesi gereken bir diğer husus da şudur: 1975-1980 ve 1995-2000 yıllarında şehirden köye göç eden nüfus, köyden şehre göç eden nüfustan, göç eden nüfusa oranla daha fazladır.

Tablo 2’de 1975-2000 yılları arasında yerleşim yerlerine göre göç eden nüfusu yer alır. Buna göre göç eden nüfusun toplam nüfus içindeki payı düzenli olarak artmıştır. 15 yıllık süreçte göç eden nüfus sayısı, 3.819.910’dan 6.692.263’e çıkmıştır. Ortalama 5 yılda bir Türkiye’deki her on kişiden biri göç etmiştir.

Tablo 2. 1975-2000 Yılları İtibariyle Yerleşim Yerleri Ve İller Arası Göç Eden Nüfus, (TÜİK, 1975-2000)

Sayım Yılı	Daimi ikametgâh nüfusu (1)	Yerleşim yerleri arası göç eden nüfus			İller arası göç eden nüfus
		Dönem	Sayı(2)	(%)	
1980	38.395.730	1975-1980	3.584.421	9,34	2.700.977
1985	44.078.033	1980-1985	3.819.910	8,67	2.885.873
1990	49.986.117	1985-1990	5.402.690	10,81	4.065.173
2000	60.752.995	1995-2000	6.692.263	11,02	4.788.193

Daimi ikametgâh nüfusu içinde yurt dışından gelen göç, aynı ilçeye bağlı köyler arasındaki göç ve aynı ile bağlı ilçe merkezleri ve köyler arasındaki göç kapsamamıştır. 1995-2000 döneminde; aynı ile bağlı ilçeler arasında göç eden toplam nüfus 125.896, aynı ile bağlı köyler arasında göç eden toplam nüfus 99.823’tür. Türkiye’nin bu süreçteki ekonomik ve toplumsal yapısı gibi demografik yapısı da değişir. 1920’lerde nüfusunun % 24’ü kentlerde yaşarken bu oran 2009’da % 75’e çıkar.

Tablo 3’te Türkiye’deki tüm illerin göç durumuyla ilgili ayrıntılı bir özet yapılmıştır. Tabloya göre; net göçü en çok olan İstanbul’dur. İstanbul’u Ankara, İzmir, Antalya, Kocaeli, Trabzon, Bursa, Eskişehir, Tekirdağ ve Çankırı izlemektedir. Net göçün en büyük olduğu bu illerin içinde Türkiye’nin en büyük üç şehri vardır. Yine bu illerin ortak noktası sanayileşmiş olmaları ve turizm gelirlerinin diğer illere göre fazla olmasıdır.

Tablo 3. En Fazla Net Göç Alan 10 İl (TÜİK, 2009)

İller	2009 Nüfusu	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı
İstanbul	12915158	3880467	3480986	390481	3,06
Ankara	4650802	1680193	1310114	370079	8
İzmir	3868308	116039	890517	260873	6,97
Antalya	1919729	750696	580632	170064	8,93
Kocaeli	1522408	600432	480399	120033	7,94
Trabzon	7650127	360868	260474	100394	13,68
Bursa	2550645	660615	560368	100247	4,03
Eskişehir	7550427	320346	230225	90121	12,15
Tekirdağ	783031	370655	290066	80589	11,03
Çankırı	1850019	200166	110831	80335	46,09

Tablo 4’e göre ülkede net göçü en az olan il Mardin’dir. Mardin’i Diyarbakır, Ağrı, Muş, Çorum, Erzurum, Kahramanmaraş, Şanlıurfa, Yozgat ve Kars izlemektedir. Net göçün en az olduğu illerin ortak noktası genellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde olmalarıdır.

Tablo 4. En Az Göç Alan 10 İl (TÜİK, 2009)

İller	2009 Nüfusu	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı
Kars	3060536	90028	15066	-60632	-21,4
Yozgat	4870365	170705	250546	-70841	-15,96
Şanlıurfa	1613737	27019	350154	-70964	-4,92
Kahramanmaraş	1037491	180521	260934	-80413	-8,08
Erzurum	7740207	24083	330681	-80851	-11,37
Çorum	5400704	130672	220699	-90027	-16,56
Muş	4040484	100158	200182	-100024	-24,48

Ağrı	5370665	120115	220613	-100498	-19,34
Diyarbakır	1515011	320384	430918	-110534	-7,58
Mardin	7370852	180296	400308	-220012	-29,39

Türkiye'deki iç göçlerin nedenleri sosyo-ekonomik yapıdaki değişime bağlı olarak farklılık gösterir. 1950'den sonra iç göç hareketi kesintisiz olarak devam ederken iç göçün nedenleri, dönemler itibarı ile farklılık göstermektedir (İçduygu ve Sirkeci, 1999, s. 250).

Türkiye'de iç göç ve kentleşme olgusu genel yapısal sorunların başındadır. 1990 yılında Türkiye nüfusunun % 51,3'ü 20 bin ya da daha fazla nüfuslu şehir yerleşmelerinde yaşarken, 2000'e gelindiğinde bu oranın % 59,3'e çıkması, kırsaldan merkeze doğru ne denli büyük bir göçün yaşandığını göstermektedir. Tarım sektöründe teknoloji kullanımının artmasıyla işgücü fazlasının ortaya çıkması göç nedenlerinden biridir. İşgücü fazlası ile düşen ücret ve gelirler, tarım sektöründeki verimsizlik nedeniyle kırsal kesimde yaşayanların hane halkını geçindirecek kadar gelir elde edememesi, kentin sunduğu eğitim, sağlık hizmetleri, daha kolay iş bulma gibi olanaklar, bu dönemde yaşanan terör, sosyal baskılar göçü körükleyen diğer nedenler arasındadır.

GÖÇÜN ORTAYA ÇIKARDIĞI PROBLEMLER

1. KENTLEŞME

Kentleşme, temelde insanların kentle bütünleşmesini ifade eder. Kentleşme, kentleşme akımı sonucunda toplumsal değişimin insanların davranışlarında ve ilişkilerinde değer yargılarında, maddi ve manevi yaşam biçimlerinde değişiklikler ortaya çıkarması sürecidir (Keleş, 1980, s. 70). Başka bir deyişle kırsal yaşamdan uzaklaşma, organize edilmiş sosyal hayata geçiş" olarak da kentleşme ifade edilebilir. Keleş(2004)'e göre Türkiye'de kentleşme itici, iletici ve çekici güçlerin etkisi altında oluşan ve değişen bir nüfus hareketidir; İtici etmenler, genellikle nüfusu köyden ve tarımdan köy dışına iten etmenlerdir. Tarımda verimin düşmesi, tarımsal gelirin azlığı, tarımsal makineleşme gibi nedenlerle insanlar tarımdan uzaklaşmaktadırlar. İletici etmenler, köyünden kopan nüfusu kentlere, büyük özerklere taşıyan ulaşım araçlarındaki ve olanaklarındaki gelişmelerdir. Kentsel arası yolcu taşımacılığın artması, mesafelerin daha fazla kısalması ve kolaylaşması değişikliği daha cazip hale getirmiştir. Eğitim düzeyinin yükselmesiyle ve kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ve yurtdışından dönen işçilerin önemli bir kısmının kentleri tercih etmesi de iletici etmenler arasındadır. Çekici güçler ise, köyünden ayrılan ya da ayrılmaya hazır bulunanları kentlere doğru çeken ekonomik ve toplumsal etmenlerdir. Büyük kentlerdeki iş olanaklarının fazla olması, haklarına daha fazla sahip çıkılacağı düşüncesi köylerdeki insanlara kenti cazip göstermektedir.

Çok uzun tarihi süreç içerisinde oluşan kent ve kent kültürü hızla dışarıdan gelen göç ile özelliğini kaybetmeye başlar. Şehirli kavramı ve şehirli kültürü bir süre sonra şehrin giderek büyümesi, büyük semtlerin, ilçelerin ve şehirlerin oluşması ile giderek özelliğini kaybeder. Bugün artık çok göç alan illerde asıl yerli nüfus yüzde 10 ile 20 arasında değişmektedir. Bu kentin insanı bu davranış yapmaz, böyle de yaşanır mı gibi söylemler giderek artar.

Sensoy'un (2005) araştırmasına göre Türkiye kırdan kente kitle göç olgusu ile 1950'li yıllarda tanışmıştır. Türkiye % 25'i kentlerde yaşayan tarım ağırlıklı bir ülkeden, % 70'i kentlerde yaşayan, daha da önemlisi kent kökenli faaliyetlerin ve kararların belirleyici bir rol oynadığı bir ülkeye dönüşmüştür. Kentleşme süreci, salt nüfusun mekânda yer değiştirmesini aşan bir değişim sürecine işaret etmekte ve bu süreç, ekonomik, politik, toplumsal ve kültürel düzeylerde bir dizi çarpıcı değişimle birlikte yaşanmaktadır. Kentleşmede yaşanan olumsuzluklar ve önlenemeyen göç nedeniyle artık büyük şehirler büyük bir köy olarak nitelendirilmektedir.

1990 rakamları itibarıyla kırsal alanlarda yaşayanların oranı % 44,6, kentlerde yaşayanların oranı ise % 55,4'dür. Bal'a (1999) göre nüfusun kentlere akışında tarımsal arazilerin parçalanması, verimsizleşmesi, makineleşmenin önemli oranda iş gücünü açığa çıkarması, işsizlik, kişi başına düşen gelirin düşüklüğü, eğitim, sağlık ve diğer alt yapı kurumlarının yetersizliği, terörün yarattığı güvensiz ortam vb. nedenler kırsal alanlardan kente göçü zorlayan etmenler olarak görülmektedir.

Işık ve Pınarcıoğlu'na (2001) göre Güneydoğu'dan özellikle 1990'lı yıllarla beraber yaşanan kitlesel göç, birçok açıdan Türkiye'de yaşanmış önceki göç deneyimlerinden farklılık taşımaktadır. Bu kesim, kente hazırlıksız göç etmek durumunda kalmıştır. Travmatik adı verilen bu göçle eğitimsiz, uysal ve kentte karşılaşılabileceklerine kendisini hazırlama olanağı bulamamış büyük bir kitle kentlere akmıştır.

2. GECEKONDULAŞMA

Gecekondu, "kendisine ait olmayan yerde, imar yasalarına, sağlık ve fen kurallarına aykırı olarak, alelacele yapılmış bir barınak"tır (Keleş, 2004, s. 560). Gecekondu ilk önceleri kentlerin iş merkezlerine yakın ve çoğunlukla dere yatağı, dik yamaç gibi coğrafi olarak dezavantajlı arazilerde derme çatma barakalar olarak yapılmışlar ve zamanla kentlerin çeperlerini saran ve sürekli genişleyen halkalar halindeki düşük yoğunluklu, alt yapı ve servisler açısından yetersiz mahallelere dönüşmüşlerdir. "Gecekondu" ise bu konut çevresinin insanıdır. Türkiye'de gecekondu sayısı 1955 yılında 50.000 ve gecekondu nüfus

250.000 iken 2002 yılında gecekondulu sayısı 2.200.000 ve gecekondulu nüfus 11.000.000 kişi olmuştur (Keleş, 2004, s. 561).

Gecekondulu ailesi, toplumsal değer ve alışkanlıkları bakımından bir ucu köyde, öbür ucu kentte iki aile tipi arasında bir geçiş durumu gösterir. Bu kurumun yapısında ve görevlerinde, köy ailesi özellikleri ile kent ailesi özelliklerinin bir arada bulunması, onu kendine özgü bir tür yapmıştır (Yasa, 1970, s. 10). Gecekondulu insanı, köydeki tarlasının küçük bir örneğini evinin önünde yapmaya, sebze, tavuk, ağaç yetiştirmeye çalışırken, bir yandan da kendisini kentin fabrikasında işçi olarak görmeyi umut eder (Yasa, 1970, s. 15). Genel olarak gecekondulu ailesi denilince, Türkiye'nin belirli bir döneminin toplumsal yapı koşullarında ortaya çıkmış ve yine bir süre sonra ortadan kalkması beklenen kendine özgü nitelikleri olan, uzun bir toplumsal tarih göz önüne alınınca, yaşamı kısa sürecek "mutsuz" bir aileyi yansıtmaktadır (Yasa, 1970, s. 17).

Bugünlerde gecekondulu bölgelerinde yaşayanların büyük çoğunluğu çocuklarını okutabildikleri kadar okutmak niyetindedirler. Kent yaşamında daha iyi iş ve gelirin, eğitim düzeyinin yüksekliğiyle alakalı olduğu görülmektedir. Bu insanlar da çocuklarının bu eğitimi alarak sefalet ortamından kurtulmalarını istemektedirler.

3.KÜLTÜREL SORUNLAR

Oktik (1997) göçün yarattığı sorunlarla ilgili şöyle demiştir: "Göç eden bireylerin, geldikleri yerlerle bağlantıları kesilmediğinden, göç edilen ve varılan yerlerin kültürlerini taşıyan, ara kültüre sahip bireyler oluşmaktadır. Böylece kentlerin nüfus potansiyelini oluşturan geniş kitlelerin sahip oldukları değerler kentlere yayılmaya başlamıştır. Sonuçta, kentler gün geçtikçe büyüyüp köyün değerlerini taşımakta iken, köylerde de nüfus azalarak kentin ve teknolojinin oluşturduğu gelişimlere açılmaktadır." (s. 81).

Aynı yörelerden gelenler aynı yerlere yerleşerek kent çevresinde kendi içinde kapalı kültür odacıkları oluşturmaktadır. Herhangi bir mahalle ya da semt ölçeğinde olan bu odacıklar, o insanların terk ettikleri yörelerin küçük bir modeli olmaktadır. Kentlerdeki hemşeriler yalnızca aynı köyden olanlar değil, aynı kazadan, aynı vilayetten hatta bazen aynı mezhepten olanlardır. Görünürde kentlerde ama gerçekte her biri kendi memleketlerinde yaşamaktadırlar. Örneğin; Ordu Mahallesi, Erzincanlılar Mahallesi, Trabzonlular Mahallesi gibi mahalleler oluşmuştur. Bu durum insanların kente intibaklarını engelleyen önemli bir nedendir. Bugün İstanbul'da bu gruplaşma açık şekilde görülmektedir. Öyle ki artık ilçeler bile göçle gelen insanların ait oldukları illere göre tasnif edilmektedir.

Erder (2001)'e göre, gecekondulu bölgelerinde yapılan çalışmalarda kökene bağlı ilişkiler, geldikleri yere bağlı ilişkiler, akrabalık ilişkileri ve göçün canlandırdığı ilişkiler olmak üzere dört tür ilişki ağının kurulduğu gözlenmiş ve analiz edilmiştir.

Her göçmen, kente gelişiyse kimlik desenine uygun bir bölgeye, mahalleye yerleşmektedir. Yaşanan ilk yerleşme ve kentte gelir getirecek bir işe başlayıp gelir elde etmek, göçmenlerin çoğu için kökene, akrabalığa, geldiği yere dayalı ilişkiler sayesinde olmaktadır.

Şensoy'a (2005) göre kentin alışkanlıkları ve değerlerinden farklı olarak köye ait alışkanlık ve tutumlarını devam ettirmeye çalışan göçmen, kentin yaşam alanlarına girdikçe, kültürel bağlamda değişik seviyelerde şok yaşamaktadır. Kentli olmaya başlayan göçmen yaşadığı şoku zamanla atlatmaktadır.

Diñçer (1997)'in yaptığı araştırmaya göre, kente uyumluluğu engelleyen birçok sebep vardır. Genel olarak bu sebepler üç ana başlık altında toplanmaktadır. Birincisi kente göç edenlerin sosyo-kültürel yapısı, ikincisi kentin yapısı ve kuralları, üçüncüsü de kentin sahip olduğu kültürel yapısıdır.

Şensoy'un (2005) çalışmasına göre göç eden kişi yaşadığı şoku en aza indirebilmek ve ötekilikten kurtulabilmek için değişik uyum mekanizmaları geliştirmektedir. Baştan itibaren, ötekilerin bakışını içselleştirerek kimliğini sorgulayan birey, çoğunlukla aidiyetini kanıtlamaya yönelik davranışlar sergilemektedir. Ait olduğu kültüre sıkı sıkıya bağlı olan göçmen, kente gelişiyse yeni bir aidiyet kazanmak zorunda bırakılmaktadır. Uyum mekanizmaları bu noktada çalışmaya başlamaktadır.

4.EKONOMİK SORUNLAR

Özellikle kırsal kesimden göç edenler kent ve ilçe merkezlerinde yerinde üretim geleneklerini (tandır ekmeği yapanlar, hayvan besleyenler, küçük tarlacıklar oluşturmak gibi) devam ettirmeye çalışmaktadırlar. Bu durum ise kır ve kent kültürü arasında çatışma meydana getirmektedir. Büyük kentlere göç eden bu kırsal nüfus, kentte yaşamak uğruna bu yoksulluğa katlanmaktadır. Bu insanlar yoksulluğu hayatlarının bir parçası olarak algılamaktadırlar. Büyük kentlerin gecekondulu halkının sahip olduğu bu durum onun toplum hayatına her yönüyle katılmasını engeller. Bu katılımın asgari seviyede olması ise bu insanların içlerine kapanmasına neden olmaktadır.

Kentleşme ile beraber hükümetlerin ve belediyelerin hizmet alanları da devamlı genişlemekte ve kendilerine ek yük getirmektedir. Bazı aileler yarı mevsimlik kentlerde yaşamakta, diğer zamanlarda kırsal alanlarda veya kendi kentlerinde yaşamaktadırlar. Bu durum bütçeden illerin ve belediyelerin aldığı paya etki yapmakta ve bazı yerleşim yerleri nüfuslarının birkaç katı nüfusa bazı mevsimlerde hizmet

vermektedirler. Aynı durum hastane, devlet kurumları, eğitim kurumları, ulaşım yolları ve sektörlerinde de yaşanmaktadır.

Göç eden nüfusun en büyük problemi iş üzerinedir. Bu nüfusun eğitim düzeyi düşüktür. Sahip oldukları bilgi birikimi tarımsal yapıya uygun olduğu için, bunları kent ortamında kullanmalarına imkân bulamamaktadırlar. Bu nedenle vasıfsız işçi durumuna düşmekte ve bu şekilde iş aramaktadırlar. Kentlerde vasıfsız işçiye olan ihtiyaç az olduğundan bu kimselerin ekonomik olarak yaşamları oldukça zorlaşmaktadır. Kırsal alanda ekonomiye büyük katkı sağlayan kadınlar ise hem geleneklerden hem de vasıfsız olmaları nedeniyle eve kapanmakta, aileye ekonomik katkı yapamamaktadır. Kentin iş hayatı, uzmanlaşmış ve beceri kazanmış insanları kabul etmektedir. Özellikle yüksek gelir getiren işler, yüksek veya mesleki teknik eğitimi gerektirmektedir. Göçle gelen gecekondü nüfusu mevcut eğitim düzeyiyle bu işlere girmekte uzun süre zorluk çekmektedir. Kırsal bölgelerde ev için üretim yapılmaktadır. Göç sonucu daha önce kendilerinin ürettikleri malzemelerin dışarıdan satın alınması gerekmektedir. İkincisi, daha önce aile ekonomisi çerçevesinde üretici olan aile bireyleri, kentlerde tüketici durumunda olmaktadır. Böylece ailelerin geçimi daha da güçleşecektir. Üretime katkı sağlayan bireylerin, kent yaşamında üretime katkı sağlamaları zaman alacak ya da kısa vadeli çözümler ile katkı sağlanmaya çalışılacaktır (Kazgan, 1999, s. 18).

Tarcan'a (2007) göre Türkiye'de göçün aynı zamanda ekonomik ve sosyal yaşam üzerinde de derin etkileri vardır. Büyük kentlerde kenti çevreleyen bir başka kentsel alanın yaratılması, kentlerde alt kültürlerin ortaya çıkması, kırsal alanlarda plansız tarım, kirlilik ve son deprem felaketlerinde gözlemlendiği gibi plansız ve güvenli olmayan konutlar vb. hızlı ve kontrolsüz göç hareketlerini beraberinde getirmiştir.

Özellikle düzensiz kentleşmeden ve göçlerden doğan sorunlar çok değişiktir. Dinçer'e (1997) göre alt yapıdan genellikle yoksun olan kentlerin, hızlı bir nüfus artışı nedeniyle konut sağlama, temiz su ve sağlık hizmetleri, okul ve ulaşım, eğitilmiş personel, çöp ve enerji sorunlarını çözme bakımından ne kadar yetersiz kalacağını kestirmek zor değildir. Çünkü plansız yerleşim bölgelerini düzeltmek, ilkel yaşam koşullarını iyileştirmek çok güç olduğu gibi, kaybedilmiş sağlıklı bir çevreyi de özellikle fiziksel mekan olarak yeniden kazanma olanağı hemen hemen hiç yok gibidir. Bu etkilerin ortadan kaldırılması için nüfus hareketlerine göre tedbirlerin alınması gereklidir. Gecekondü mahalleri ve semtleri hükümet ve yerel yönetimlere hem imam, öğretmen, memur, postacı vb.gibi görevlileri gönderme hem de bu hizmetlerin verileceği yol, asfalt, okul, postane, hastane gibi altyapı ve üstyapı hizmetlerini götürmede plansızlık ve mükerrer olarak aynı yerlerin kazılması nedeniyle masraf, cadde ve sokakların çarpıklığı, binaların düzensizliği gibi güçlükleri yaşatmaktadır.

Gündüz ve Yetim'in (1997) konuyla ilgili fikirleri şu şekildedir: "Kentın mevcut teşkilatlarına katılma, bu teşkilatları kullanma yüksek gelir elde etme mümkün olmadığı sürece kente intibak gerçekleşmeyeceğine göre gecekondü insanının kente intibakı bir problem olarak önemini korumaya devam edecektir. Bu durum büyük kentlerimize vasıfsız işgücü yığılmasına ve enformel sektörün doğmasına sebebiyet verecektir ve nitelik vermiştir. Bu problem büyük kentlerimizde, örneğin İstanbul'da değişik sektörlerin doğmasına yol açmıştır. İşportacılık bunun en güzel örneğidir. İlk aşamada vasıfsız işçi pozisyonunda işsiz olarak yeni yerleşim birimine gelmektedirler." (s. 110).

SONUÇ

Türkiye'de 1923-1950 dönemde tarımda makineleşme, sanayide devlet teşekkülleri nedeniyle, 1950 sonrasında ise işsizlik, geçim sıkıntısı, yoksulluğa dayalı ekonomik nedenler, sağlık, eğitim hizmetlerinden yeterli ölçüde faydalanma, kentın sosyal aktivitelerinin çekiciliği, sermaye sahiplerinin sermayeleri daha iyi şartlarda işletmeleri nedeniyle göç yaşanmıştır. Bunlara ilaveten ülkenin özel durumlarına bağlı olarak göç hareketleri; genel nüfus içinde genç yaş grubunun kalabalık oluşu, tarım kesiminde görülen açık ve gizli işsizlik ve yanlış tarım politikaları, eğitim durumunda ve hayat tarzında görülen iyileşme ve ilerleme, eğitim yoluyla meslek edinme, refahın artışı, ekilecek arazinin darlığı ve miras yoluyla toprağın parçalanması, tarımda makineleşme, kan davaları, can ve mal güvenliğinin zedelenmesi, geniş aile otoritesinden kurtulma eğilimi, ulaştırma ve haberleşme ağının genişlemesi ile kitle haberleşme araçlarının etkinliğinin artması, kırsal bölgelerde değer hükümlerinde meydana gelen değişimler, mevsimlik göçler, doğal afetler dolayısıyla mecburi yapılan göçler, çocuklar için daha iyi bir öğrenim arzusu, siyasi sebepler, terör ve mezhepsel çekişmeler gibi nedenlerle gerçekleşmiştir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında nüfusun sadece % 16'sı şehirlerde yaşayan ve ekonomik anlamda bütünleşmemiş olan Türkiye 21. Yüzyılın başında nüfusunun % 75'i şehirlerde yaşayan ve entegre olmuş bir ülke haline gelmiştir. Türkiye de iç göçler genel anlamda kırdan kente, doğudan batıya ve az gelişmiş yörelerden daha gelişmiş bölgelere yönelmektedir. Göç veren yerlerin genel karakteristiği geri bölgeler olmalarıdır.

Ekonomik gelişme bakımından bölgeler arasında farklılıklar görülmektedir. Ülkenin bazı bölgeleri gelişmiş, sanayileşmiş bir yapıya sahipken; diğer bölgeler geri kalmış birer tarım bölgesi durumundadır. Bölgeler arasındaki bu farklılıklar göç hareketini etkilemekte ve bu göçlerin doğudan batıya doğru

gerçekleşir. Sosyo-ekonomik yönden gelişmiş olan iller diğer gelişmekte olan illere göre daha fazla göç almaktadır. İstanbul her zaman ülke düzeyinde en önemli çekim merkezi konumundadır. İstanbul'un yanı sıra Kocaeli, Tekirdağ, Bursa, İzmir, Manisa, Aydın, Muğla, Antalya, Adana, Mersin ve Ankara gibi iller çekim merkezleri olmuşlardır.

Türkiye 1950 sonrası hızlı bir gelişme sürecine girmiştir. Giderek yaygınlaşan kentleşme olgusu da bunun en önemli göstergesi olmuştur. Ülkede kır nüfusunun kente kayması, az gelişmiş şehirlerden gelişmiş şehirlere göçme şeklinde beliren bu süreç, beraberinde iş alanları, sağlık, eğitim ve sosyal hizmetler gibi birtakım sorunları da getirmiştir.

Kente gelenler kentleşme süreci henüz tamamlamamışlardır. Kentleşme hem uzun bir süreçtir hem de kendiliğinden oluşmamaktadır. Türkiye'de yarım yüzyıldan kısa bir dönemde kentlerin nüfusu 10 ile 20 kat artmış, bunun sonucunda uygarlık ortamı yaratacak bir kent kültürü kalmamıştır. Kentlerin yetersiz olanakları göçlerin altında ezilmiş ve plansız büyümeden dolayı ortaya çarpık bir kentleşme çıkmıştır. Ülkede gerçekleşen göçler sonucu kentsel uyumsuzluk, gecekondulaşma, sosyal marjinalite, sağlıksız çevre, işsizlik, okul ve derslik yetersizliği, kayıt dışı istihdamda artış, örgütsel suçlarda artış ve kentsel şiddet, sokak çocuklarında artış ve kadın problemleri kendini göstermiştir.

İç göç Türkiye'yi şekillendiren en önemli sosyal olgulardan birisidir. Çok yönlü etkiye sahip olan göç, toplumun bütün dinamiklerini dönüştürme kapasitesine sahiptir. Türkiye, ülke içindeki nüfus hareketliliği nedeniyle Cumhuriyet döneminde önemli demografik, ekonomik, sosyal ve kültürel değişimler yaşamıştır. Hatta iç göçten Türkiye'deki siyasi yapı ve siyasetçiler de etkilenmiştir. Örneğin İstanbul, Ankara gibi önemli kentler, kırdan kente göç nedeniyle siyaseten muhafazakâr bir seçmen tabanına sahip olmuştur.

Düzensiz kentleşme ve göçler sonucu oluşan plansız yerleşim bölgelerini düzeltmek, yaşam koşullarını iyileştirmek çok güç olduğu gibi, kaybedilmiş sağlıklı bir çevreyi de yeniden kazanma olasılığı yok gibidir. Bu etkilerin ortadan kaldırılması için nüfus hareketlerine göre tedbirlerin alınması gereklidir.

Yeterli potansiyelle sahip olmayan ya da potansiyelleri değerlendirilmemiş olan yörelerde yaşayanlar göçe en çok katılanlar arasındadır. Türkiye'de iç göç, kırsal kesimde nüfusun artması ve kentlerde sanayileşmeye bağlı olarak, iş bulma imkânlarının gelişmesiyle artış göstermiştir. Dolayısıyla iç göçteki en büyük etken ekonomik sıkıntılardır.

KAYNAKÇA

- AKKAYAN, Taylan (1979). *Göç ve Değişme*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- ASLAN, Cahit (2001). *Göç-Eğitim-Batman ve Çocuk: Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Göçün Aile ve Çocuk Eğitimi Üzerindeki Etkisi*. <https://www.google.com.tr/webhp?hl=tr#hl=tr&q=egitim.cu.edu.tr%20Fmyfiles%20Fopen.aspx%30Ffile%3D942.doc%E2%80%8E> adresinden 18 Mayıs 2013'te alınmıştır.
- DİNÇER, Meral (1997). Göç - Doğal Kaynaklar İlişkinine Çevre Güvenliği Açısından Bir Bakış, *Toplum Ve Göç Bildiriler Kitabı*, Ankara: DİE Yayınları,s.54-67.
- DOĞANAY, Hayati (1994). *Türkiye Beşeri Coğrafyası*, Ankara: Gazi Büro Yayınevi.
- DURUGÖNÜL, Esmâ (1997). "Sosyal Değişme, Göç ve Sosyal Hareketler İçinde Toplum ve Göç", *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi*, Ankara: T.C. Başbakanlık D.İ.E Yayınları,s.97.
- ERDER, Sema (2001). *İstanbul'a Bir Kent Kondu*, 5. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- GÜNDÜZ, Mustafa ve YETİM, Nalan (1997). *Toplum ve Göç, 1. baskı*. Ankara: BBDİE ve Sosyoloji Derneği Yayınları.
- İŞİK, Oğuz ve PINARCIOĞLU, M. Melih (2001). *Nöbetleşe Yoksulluk*, 1. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- İŞIKPINAR, Ülkü (2000). *Türkiye'de İç Göçler ve Toplumsal Dayanışma: Bir Saha Çalışması Örneği Olarak Sivas Dayanışma Derneği (SİDAD) Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi.Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İÇDUYGU, Ahmet, SİRKEÇİ, İbrahim ve AYDINGÜN, İsmail (1998). "Türkiye'de İç Göç ve İç Göçün İşçi Hareketlerine Etkisi", *Türkiye'de İç Göç*, Editör Ahmet İçduygu. : İstanbul: Tarih Vakfı Yayını, s.207-244.
- İÇDUYGU, Ahmet ve Sirkeci, İbrahim (1999)." Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Göç Hareketleri", *75 Yılda Köylerden Şehirlere*, Editör Oya Baydar, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, s.249-268.
- KAZGAN, Gülten (1999). *Kuştepe Araştırması*, 1. Baskı, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- KELEŞ, Ruşen (1980). *Kent Bilimleri Terimler Sözlüğü*, 2. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- KELEŞ, Ruşen (2004). *Kentleşme Politikası*, 8.baskı, Ankara: İmge Yayınları.
- KÖYMEN, Oya (1999). "Cumhuriyet Döneminde Tarımsal Yapı ve Tarım Politikaları", *75 Yılda Köylerden Şehirlere*, Editör Oya Baydar, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, s.1-30.
- OKTİK, Nurgün (1997). "Köyün Çekiciliği-Kentin İticiği", *Toplum ve Göç*, Ankara: BBDİE ve Sosyoloji Derneği Yayınları.
- PEKER, Mümtaz (1999). "Türkiye'de İçgöçün Değişen Yapısı", *75 Yılda Köylerden Şehirlere*, Editör Oya Baydar, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, s.295-304.
- ŞENSOY, S. Eyüp (2005). *Kent ve Göç Van İline Çevre İl ve İlçelerden Göç Edenlerin Sorunlarına Sosyolojik Bir Yaklaşım*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van: Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TARCAN, Semiha (2007). *İlköğretim Okullarında Öğrenciler Arasında Ders Sırasında Görülen Vandalist Davranışlar*, Mersin: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TÜMERTEKİN, Erol ve ÖZGÜÇ, Nazmiye (1998). *Beşeri Coğrafya*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- TÜİK (1975-2001). Genel Nüfus Sayımları Veri Tabanı, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/nufusmenuapp/menu.zul> adresinden 5 Kasım 2012'de alınmıştır.
- TÜİK (2009). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları Veri Tabanı, http://rapor.tuik.gov.tr/reports/rwservlet?adnksdb2&ENVID=adnksdb2Envl&report=adnks_goc_ilara.RDF&p_kod=1&p_goc=1&p_yil=2009&p_dil=1&desformat=html adresinden 6 Kasım 2012 tarihinde alınmıştır.
- YASA,İbrahim (1970). Gecekondu Ailesi: Geçiş Halinde Bir Aile Tipolojisi. Ankara: *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, S.25, s.9-18.